

A MAGYAR HANGOSFILM PROBLÉMÁJA

SAJÁTSÁGOS JELENSÉG, hogy az a művészet, amely a Tér és az Idő koordinátáján szinte tökéletes szabadságot élvez, mennyire nem tud élni e páratlan adománnyal! Ahelyett, hogy szárnyalna, minduntalan gúzsba kötözi magát.

A kinematográfia mintegy harminc évvel ezelőtt oly határtalan perspektíva küszöbéről indult hódító útjára, hogy fejlődése lehetőségeit illetőleg a legtúlzóbbr kombinációk sem tűntek fel képtelenségnek. Bámulatosan rövid idő alatt meg is hódította a világot, hatalmas tömegeket vont el a régi tizenhárompróbas művészetektől, milliók lelki képletére rányomta a maga egyéni bélyegét, de a saját szubsztanciális kiteljesedéséhez fűzött várakozásokból alig váltott be valamit. Végzete lett, hogy lényegétől idegen művészetekhez kösse magát, mintha a gépkultúra, amelyből kivirágzott, nem táplálná kellőleg öncélúsága gyökereit. Évtizedeken keresztül az irodalmi és drámai konvenciók nyűgét öltötte magára, holott e két művészet inkább csak hatásában, semmint struktúrájában nyújtott alapot a kapcsolatra. Am e sajnálatos tévelygések ellenére is — az önkifejeződésnek időnként felmutatott meglepően tiszta példái alapján — remélni lehetett, hogy előbb-utóbb mégis csak megtalálja a saját anyagszerűségén nyugvó abszolút-film felé vezető utat. Hiszen csak legfőbb csökevényétől, a feliratoktól kellett volna megszabadulnia, hogy elérje végcélját: más művészetektől való függetlenségét. A feliratok voltak azok az idegen elemek, melyek épp oly idétlen naivsággal igyekeztek támogatni a még homályos, dadogó képkifejezést, mint a középkori piktor mondanivalóit az alakok szájából kilógó szalagokra írt szövegek...

Annál mélyrehatóbb változást és következményeiben egyelőre még kiszámíthatatlan komplikációt idézett elő a film fejlődésében 1929 körül — hosszú, kezdetleges próbálkozások után — az a szerencsétlen varázslat, hogy a mozgóképmegszólalt! A beszéd azt ölte meg a filmben, ami benne leginkább örök, ami fejlődésének, jövőjének legfőbb biztosítéka és felvirágzásának princípiuma volt: az internacionális jelleget. A némafilm volt a világon az első igazán bevált eszperantó-nyelv, amely a gondolatnak és az érzésnek, a közös sírásnak és a közös kacagásnak nemzetközileg: arc- és mozdulatkifejezéssel közérthetőséget szerzett s világgözséget teremtett. A hangosfilm új lehetőségek helyett korlátokat állított fel. Le fogják-e bontani a közeljövőben ezt az új Bábeltonyot s ami ezzel egyértelmű, felszabadítják-e ismét a filmet a maga természetes fejlődése számára? — rendkívül bizonytalan kérdés ma, amikor minden zugmozgó hangos rendszerű vetítógépre rendezkedett be.

A hangosfilm egyfelől fejlődése helyes irányától térítette el a moziművészetet, amennyiben önkifejezése eszközeit megzavarta, másfelől pedig nemzetközi jellegéből vetkőztette ki s ezzel iparszerű életét válságba sodorta.

A hangosfilm következtében végbement változások a filmdramaturgiát ismét a színpadi dramaturgiának vetették alá. A rendező mind több és több részt üt a film anyagszerűségén; a mesevezetés gondját a scenáriumírónak engedi át; amit eddig filmszerűen oldott meg, most a számára kényelmesebb beszédszöveggel intézted el. A hangosfilm a színész munkáját is elsekélyesítette, mert nem kényszeríti oly kidolgozott játékra, mint a némafilm. De megbénította a film mozgáslehetőségeit is. A némafilm jelenetmilióinak számát lényegesen — és szükségképpen! — lecsökkentette; a beszéd nyugodtabb helyzeteket igényel, tehát lassította a film korábbi lendületét is. A hegemoniára jutott hang a film mozgásszabadságát szegényebbé, tempóját pedig vontatottabbá tette; ő maga kakukfióka módjára egyre jobban terjeszkedik és mindinkább túlsúlyra jut a képkifejezés rovására, úgyhogy némelyik hangosfilm már nem annyira megszólaltatott képnek, mint inkább fordítva: illusztrált hangversenynek tűnik fel. A hangosfilmmel kapcsolatosan aztán még erősebben érvényesül az a járulékos hatás, amit a szó már néma, képközi formájában is kiváltott: mint felirat irodalmi képzetekkel, mint hangos beszéd akusztikai képzetekkel zavarja a lényegileg vizuális alapélmény harmóniáját. Mindezzel szemben pedig mit hozott? Hozott egy sustorgó hangot, hozott egy divatos műfajt, az operettet s ezzel együtt a kis mozik ócska muzsikáját felváltó eredeti zenét, — végeredményben olyan eredményeket, amelyeket a másik gépművészet, a rádió, korábban s tökéletesebben kivívott.

Még nagyobb változásokat idézett elő a hangosfilm iparszerűségi téren. Ahogy előbb magát a filmet, úgy fosztotta meg utóbb a gyárat is a korlátlan mozgás lehetőségétől. Élesen kirajzolódó határokat állított fel az eddig korlátlan felvevőképességű világpiacon s ezzel a demokratikus némafilm — e tipikus tömegművészet — helyébe egy protzoló, felemás iparművészetet inaugurált. Amerika a hangosfilmmel törököt fogott, aki nem engedi. Bámulatos, hogy a filmgyárak, amelyek pedig mindezt, sajnos, teljesen üzleti alapon intézték a film ügyét, hogy nem számoltak e könnyelmű lépés végzetes kihatásaival! Hangossá tették a filmet, de ugyanakkor sokszor önmagukat és számos mozit örökre elnémitottak.

Most aztán persze, belátva gyászos tévedésüket, újabbnál-újabb expedienssel igyekeznek segíteni a hangosfilm válságos helyzetén. Megpróbálták a hangos szöveg fordítását képközi, majd pedig képbe kopirozott feliratok formájában vetíteni, úgy mint a film kezdeti korában. Nyilvánvaló, hogy ez a megoldás nem kielégítő. A közönségnek azt a felét, amely a hangos szöveget megérti, a feliratok zavarják, másik felét pedig, amely egy mukkot sem ért a hangos szövegből és kizárólag a vetített szövegre támaszkodik, az idegennyelvű beszéd bosszantja. Célravezetőbbnek látszott az az újabb megoldás, amelynek példáit a szinkronizált filmek képviselik, hogy t. i. az idegennyelvű beszéd-

szöveget szinkron-dublék által hazai nyelvű szöveggel helyettesítik be. Ez az eljárás azonban csak bizonyos rokon nyelvcsaládokon belül hajtható végre, ahol a beszélő szervek artikulációi nagyjából megegyeznek. Legújabbán a nemzeti hangosfilm-változatokat nem behelyettesített hanggal, hanem behelyettesített színészekkel készítik el. Ez a megoldás kiküszöböli ugyan a zavaró feliratokat és a szinkronizált filmeknél mindig borotvaélen sikló eltolódási veszélyektől is mentesíti a filmet, de ugyanakkor megfosztja a közönséget külföldi kedvenceitől és végeredményben megszüntetve az internacionális színjátszást, a nemzeti játékot juttatja előtérbe.

Minden jel arra vall, hogy e legutóbbi megoldás fogja előbbre juttatni a kátyubarekedt hangosfilm problémáját. A nemzetközi film-produkciók spektruma hovatovább a nemzeti és faji filmtermelés külön színeire bomlik; lehet, hogy idővel ebből a folyamatból új szintézis fog kialakulni, olyképpen, hogy a hang szerepének erős megszorításával a filmszerűség ismét visszanyeri szuverén hatalmát... De mindaddig, amíg a kérdés véglegesen meg nem oldódik — és ez egyelőre nem várható — mint elodázhatatlan szükséglet fennáll a nemzeti hangosfilm problémája. Ezen a ponton kapcsolódik be a film világválságába a magyar hangosfilm ügye. A válság időszerűvé teszi a magyar hangosfilmek kritikai mérlegelését s egyben a magyar filmügy alapos rendezését is.

A MAGYAR FILMKULTÚRA már a némafilm korában jelentős szerepet játszott a nagy világversenyben. Nem annyira a hazai film-produkciókkal, amelyek szórványos kísérletek maradtak, jóllehet volt idő, amikor Budapesten egyszerre több filmgyár is működött, hanem inkább a hazai eredetű filmszínészek és rendezők kitűnő gárdájával. Sajnos, ez az elismert filmkultúra azóta se tudta áthatni filmjeinket, a legújabb hangosfilmeket sem, melyek pedig hivatalosan lennének utatómi a magyar „talkie“ fejlődésének.

Komoly magyar filmkritikáról még alig beszélhetünk, hálátlanul látszik tehát a feladat: az eddigi magyar hangosfilmeket igényesebb bírálat alá vetni. Ám abban a reményben, hogy egyszer a filmkritika kora is elérkezik, nem lesz talán fölösleges már most néhány bíráló megjegyzést tenni.

Az eddigi magyar filmek közül őszinte dicsérettel csak egyről szólhatunk. Ez sem par-excellence nemzeti film; szüzséje: az előkelőséget szenvelgő úgazdagok kifigurázása, nem új, hanem irodalmilag sokszor kiaknázott téma (nálunk Ambrus Zoltán alkotott e nemből néhány maradandó skizzet); mégis a „Hypolit, a lakáj“ című filmbohózatot ízlésesen szórakoztató, mindvégig egyenletesen tartott tónusáért, ügyes rendezéséért és jó együtteséért (Csortos, Kabos, Haraszi M., Simon M.) az eddigi legjobb magyar filmnek kell tekintenünk.

Rendezői pretenzióról tanúskodik az „ítél a Balaton“ című parasztdráma is, ugyancsak Csortos Gyulával a főszerepben. A színészegyüttes (Páger, Medgyesi M.) itt is szerencsés. A film hibái, a darab csekély sikere főleg a dráma meséjében keresendők. Két

balatonmenti halászcsalád régi ellenségeskedésének kirobbanását vetíti vászonra a gép. A kőszívű apa inkább a háborgó Balaton ítéletére bizza leánya sorsát, semhogy eltúrje a lánynak az ellenség fia iránt táplált szerelmét... Szép falusi keretben játszódik le a történet, a Balaton és a Velencei tó, meg a Csillaghegyen készült festői felvételekkel s néhány egészen grandiózus tablóval (asszonyok a keresztfánál); a kellő mértéktartással alkalmazott betétek nem veszélyeztetik a mese egyensúlyát, a rendezés tehát gondosnak mondható, bár a viharjelenet mesterkéltséggel s túlságosan elnyújtott. Egyébként e film szerencsésen valószínűsíti meg azt az újabb rendezői eljárást is, hogy a beszédet, éneket, zenét csak ott alkalmazza, ahol a film hatását és értékét fokozhatja és a többi részt egyszerűen zenei aláfestéssel oldja meg. Kár, hogy a darabnak nincs meggyőző ereje. Túlsötét ábrázolás vonul rajta végig; ezek a magyarok nem annyira a Balaton vidékéről, mint inkább egy irodalmi stílusból: a túlzó naturalizmusból nőttek ki. A magyaros környezet csak külső dekorációnak tűnik fel, egy teljesen idegen, fiktív műballada keretével, amelynek punctum saliens egy olyan „ősi balatoni szokás“, amilyen a Balaton vidékén soha nem létezett. És még egy megjegyzést. A darab egyik szép jelenetében, az orvhalászat miatt lelőtt halász temetésén, a pap krisztusibb életre inti híveit. Ugyanez a pap az első jelenetek egyikében naphosszat kártyázik a falu részeges kántorával és csendőrmesterével, aki a kártya miatt szolgálatát is hanyagul végzi. Minden kötelező tisztelettől és tapintatos jóízléstől eltekintve, nem vették észre a rendezők, hogy a vizet prédikáló borissza pap önmagával kerül ellenmondásba s tulajdonképpen a magyar filmgyártás karikatúráját szimbolizálja?

Meg kell állapítani, hogy a magyar filmek többsége inkább alkalmas arra, hogy a közönséget elriassza, semmint hogy magához édesítse. Ragyogó keretük, tetszetős kiállításuk, képmutató erkölcsi és hazafias mázuk általában silány, sőt olykor megszegyenítő tartalmat takar. A külföldi vállalatoktól nem vehetjük rossz néven, hogy magyar tárgyú filmjeikben kizárólag etnográfiai különlegességeinket: lobogó-ujjú csikósainkat, száguldó méneseinket és paprikás gulyásunkat találja a milliós tömegek számára egyedüli kultúrát jelentő mozivászonra; azon sem ütközhetünk meg, hogy e külső keretben legfeljebb eszeveszett dáridóinknak juttatnak helyet. Elvégre a külföld — a gyorsvonatról s körúti mulatóinkban — csak ennyit ismert meg belőlünk. De nem lehet szó nélkül elhaladni amellett, hogy a hazai filmgyártás ezt az alpári stílust, mint dicséretes tradíciót ápolja tovább. Ismerve a hazai filmgyártás komplikált akadályait, meg lehet érteni a magyarázkodó mentegetőzéseket. Az akadályokra később magunk is rátérünk. E helyütt csak a fejetlen kapkodásból származó stíluszavarról kívánunk képet adni. Arról, hogy a száz urat egyszerre kiszolgálni törekvő buzgalom milyen túlsúfolt és agyoncifrázott műfajegyvelegekre vezet s milyen enciklopédikus tartalmú hibrid filmszövegetek produkál.

Valahogy ilyenformán: Adva van egy élénk, fordulatos mese, népszerű író alkotása; a rendező szemmel láthatólag ambicionálja, hogy a szcenárium minél teljesebben hozza ki a formás, kerek mesét. De a

filmet lanszírozó vállalatnak, esetleg valamelyik művészi hajlamú producernek közben olyan bombasikert ígérő ötlete támad, amelyhez tárcáját köti; az ötlet valami túlmerész társadalmi vagy politikai kérdést, esetleg holmi csiklandósabb intimitást készül feltárni, minek következtében a filmcenzúrára való tekintettel csak mint homályos ködkép valósulhat meg, de a filmbe így is belekerül. Tovasuhan a kép a cinkváj sszal bevont gipszezett falon (melyet a nyájas közönség vászonnak tart), a filmvállalatnak eszébe jut az az értékes anyagi és erkölcsi támogatás, amelyet az államhatalom részéről élvez, háláját méltóképpen kifejezésre óhajtja juttatni, annál is inkább, mot a hangos film ugyancsak kedvez a nemzeti vonások érvényesülésének, s íme: a következő pillanatban tárogató, nagydob, cintányér és Cinka Panna kíséretében régi dicsőségünk emlékképei elevenednek meg, majd csárdás következik, amelyet obligát mulatozás és verekedés követ, mert hál' Istennek nem veszett ki még az ősi virtus! Ám, nehogy a művelt külföld megbotránkozzék azon, hogy Európa finomabb kultúrája nem ihlette meg kellőképpen a nagy magyar prairiet, egy merész fordulattal autó kanyarodik elő, abból lenge selyembe öltözött hölgy lejt ki; követjük őt s pazarul kivilágított lokálba érünk, hol parázs körüti jazz-zenekar húzza a tuszt, a hölgy kecsesen bigint rángatózik és ismét plafonig csap a páratlan turáni jókedv. Kár, hogy sírva vigad a magyar, elfogy az utolsó százas, üres bugyellárisunkat utolérhetetlen úri gesztussal a kapusnak ajándékozzuk s könnybelábadt szemekkel átkozzuk Trianont, mely szegénységünk egyetlen oka... Körülbelül így fest az a végső benyomás, amely az emberben — a magyaros tárgyú filmek kaotikus egyvelegére visszaemlékezve — mint végső impresszió kialakul. Lássunk e filmek közül kettőt:

Sokáig emlékezetes marad a mozilátogató közönség lelkében az a lesújtó hatás, amelyet a pár évvel ezelőtt „V asárnap délután“ cím alatt bemutatott magyar film keltett. Egy magyar bakáról és egy falusi kis cselédről szól ez az ének. A baka lóról ábrándozik, de nincs hozzá pénze, pedig hát ló nélkül nem is magyar a magyar ezen a szilaj „pusztán“. Ha nines, szerez a lány, szerez becsülete árán is. Megvan a ló, de mikor kiderül, hogy milyen úton, a baka, a „lovagias magyar nemzet fia“, halálba kergeti önfeláldozó szeretőjét. Ez a nemzeti ére nyeket hazugul és ízléstelenül profanizáló film nálunk csúfosan megbukott ugyan, de azért a külföldet végigjárta...

Hazai filmjeink ízlése azóta se sokat javult. Az utóbbi hónapok egyik ú. n. „nagy“ magyar filmje, „A vén gazember“ sem nyújt sokkal több lelki épülést. A rendezés Mikszáth regényét modem miliőbe helyezte és borúsabb befejezését happy endre változtatta. A mese lényegét ugyan nem ejtette el, de a népnemzeti sallangokat annyira halmozta, hogy ezzel e filmalkotást a hazai termés fogyatkozásait keresztmetszetben ábrázoló prototípussá tette. „A vén gazember“ című filmben minden benne van, amiről híresek vagyunk: lovaink, szarvasmarháink, búzánk és szőlőnk, a Hortobágy, gémeskút, lobogó ingujj, szüreti multság, kártya és könnyelműség, stb. stb., egy szóval mindaz, ami rólunk a Baedekerben található, sőt az is, ami a Baedekerből kimaradt... Budapest is benne van, úgysis mint főváros,

ügyis mint fürdőváros. Mintha minden érdekeltség, mely agrár-exportunk növelésén, idegenforgalmunk fellendítésén, fürdőink propagálásán dolgozik, idefizetett volna, úgy hat ez a film. Pedig a közönségnek a dm csak egy egyszerű, szórakoztató szép magyar mesét ígér, mesét, amely egy hanyatló osztály elhullását ábrázolja egy darabos külső mélyén rejtőző becsületes lélek tükrében... De nemcsak a fegyelem és mértéktartás hiánya az, ami e film nivótlanságát jellemzi. Idejétmúlt az a rendezői eljárás is, ahogy a kép a szereplők szavai nyomán mintegy gombnyomásra elevenedik meg, mint egykor, a jó öreg Uránia-tudományos előadások idején! A Ludovika-ünnepség jelenetében a tábornok lelkesítő beszédet mond; említi a hazai rögöt (képen: szántó föld jó kiadós rögökkel), aranykalással ékes rónaságot (képen: rónaság aranykalással ékesen), dicsőséges múltunkat (képen: Millenniumi emlékmű) stb. Egy ócska rendezési módnak ily mértéktelen alkalmazása feltűnő ötletszegénységről tanúskodik. A színészegyüttes összetétele rendkívül heterogén. Annak csak örülni lehet, hogy a címszerep Sugár Károlynak jutott, aki mindvégig hű és meggyőző erejű „vén gazembert“ alakított; de az ilyen drámai egyéniségekkel nem lehet pehelykönnyű táncosokat egysorba állítani. Vagy talán a közös kirakatban drámai és operettszínészetünk gazdagságával is tüntetni akartunk?

Jogos aggodalommal vethetik fel ezek után a kérdést mindazok, akiknek a magyar film sorsa szívéükön fekszik, hogy vájjon remélhető-e kibontakozás és ha igen, milyen keretek között?

A magyar filmgyártás ügye a némafilm korában sem lehetett közömbös, a hangosfilm azonban lényegesen megnövelte a probléma jelentőségét. Filmjeink minősége és a hazai filmipar súlyos helyzete nyilvánvalóvá teszi, hogy a probléma jelenlegi alakulása döntően fogja befolyásolni a magyar film jövőjét, sőt meg is pecsételi annak sorsát. Kis országnak, aminő mi is vagyunk, a hangosfilm óta nemzetibbé vált filmgyártást támogatni és elősegíteni könnyen belátható közérdek. Kár volna tehát az eddigi sovány eredményektől elkedvetlenedve a további kísérletezésről letenni, még az esetben is, ha ez üzleti szempontból nem volna kecsgetető vállalkozás; a film — a tömegekre gyakorolt szuggesztív hatásánál fogva—igényt tart arra, hogy—különösen most, midőn a szétsugárzó élőszó hatalmát is megszerezte — ne szolgáltatassák ki pusztán nyers gazdasági érdekeltségek kénye-kedvének.

A hangosfilm világválsága nálunk is katasztrofálisan érezte hatását. Rövid két év alatt sikerült a hazai filméletben oly kedvezőtlen helyzetet teremtenie, hogy ina már a mozisok aranykort látnak a némafilm 1925—27. évi szakaszában. Különösen érzékenyen érintette a hangosfilm a magyar vidék mozgóképszínházait, jöllehet a fővárosi mozgók is erősen a válság hatása alatt állanak. A hangosfilm első sikeres debütálását — midőn még mint technikai csoda az újság ingerével bírt — csakhamar teljes depresszió váltotta fel. Az ország lakosságának nyelvismereti statisztikája ezt a kiábrándulást jórészt meg is magyarázza. Az 1920. évi adatok szerint (az 1930. évi idevágó adatok még nincsenek feldolgozva) hazánk lakosságának körülbelül 14%-a beszél németül, 0,7% franciául, 0,4% angolul; e százalékokból

43% német, 5% francia, 2.5% angol nyelvismeret a főváros lakosságát illeti. E számok — még a statisztikának az utóbbi 10 év alatti kétségtelen javulását is figyelembevéve — nem túlságosan kedvező kilátást nyújtanak az idegennyelvű hangosfilmek érvényesülése számára. A nyelvi akadály, mint a hangosfilm terjedésének fő kerékkötője, egyébként világosan kitűnik az 1924—1932. évek külföldi filmbehozatalát feltüntetető arányok változásaiból is. A némafilm idején filmbehozatalunkban az amerikai termelés vezetett; a hangosfilm divata óta az angol nyelv csekélyebb elterjedtsége miatt az amerikai filmtermés elvesztette hegemoniáját és a német filmek felé tolódott át a súlypont. 1924-ben a behozott filmek 57%-a volt amerikai, 1932-ben már csak 42%; ezzel szemben a német filmbehozatal az 1924-iki 19%-ról 1932-ben 33%-ra emelkedett. Sajnálatos, hogy a sok tekintetben értékesebb francia film kis számban szerepel, 1932-ben mindössze 8%. Természetesen a magyar filmek száma is felszökött a hangosfilm óta; 1924-ben a bemutatott filmeknek csak 3.4%-a volt magyar, 1932-ben már 10%.

A nyelvi nehézségek mind égetőbb szükségletként tolják előtérbe a magyar hangosfilmgyártás ügyét, ami ezideig csak alkalmi konjunktúris vállalatok függvénye volt. Első tekintetre üzleti szempontból nem látszik rentábilisnak a magunkfajta kis nemzetek filmkészítése. Hiszen valamennyi művészet közül a filmművészet múzsájának vannak a legköltségesebb allűrjei, pláne mióta a hangosfilm a költségeket kétszeresre rúgatta! Elég legyen megemlíteni, hogy egy rövid, ú. n. „kis film“ előállításának költsége átlag 5—20 ezer, egy egész előadást kitevő „nagy film“ előállítása pedig 100—500 ezer pengőbe kerül. Ha azonban figyelembe vesszük, hogy egy magyar hangosfilm készítésével egyidejűleg, némi túlkidással, ugyanannak idegennyelvű változata is elkészíthető, akkor nyomban kedvezőbben alakul a magyar filmgyártás sorskérdésének megítélése. Továbbá az is figyelembe veendő, hogy a csonkaország lakosságán kívül 3 és fél millió magyar él az utódállamokban és — többnyire kompakt egységekben — több mint félmillió Észak-Amerikában; a magyar filmipar felvevő piaca tehát a hazai 150 jelentősebb mozin túl is terjeszthető. Az utódállamok részéről, fájdalom, ma még szinte teljes elzárkózással találkozunk a magyar filmexport, azonban a fejlődés nagyobbarányú időegységét véve számításba, ez ellentétek — különösen a politikamentes filmekkel — idővel remélhetőleg lényegesen enyhülni fognak, s ez mintegy 250 újabb mozi kihasználási lehetőségét jelentené.

A magyar hangosfilmgyártás kívánatos fejlődésének előfeltételei alapépítmények formájában már megvannak. Hazánkban, és pedig a főváros területén, ma két filmgyártásra szolgáló üzem működik. Az egyik a Magyar Film Iroda rt., mely a korábbi Magyar Pedagógiai Filmgyár rt. felszerelését bérbevéve és modernizálva, a „Magyar Híradó“ című heti filmriport anyagáról gondoskodik. Egész előadást betöltő nagy filmek készítésére kizárólag a Hunnia-filmgyár van berendezkedve, amely ma minden hangosfilm-technikai kívánságot ki tud elégíteni. Ez tehát az egyetlen hazai filmgyár, mely a magyar hangosfilm problémájával kapcsolatosan számbajöhet.

A Hunnia-filmgyár működése mind a mai napig bel- és külföldi tőkeérdekeltségek vállalozási kedvétől függ, melyeknek a filmgyár a magyar film felvirágoztatása érdekében nagyfokú kedvezéseket (ingyen műterem, olcsó áram, stb.) nyújt. Így készített a Hunniában az utóbbi évek alatt filmeket az Ufa, a Sonor és az Osso nevű német, illetve francia filmkonzern. A filmgyártásra vállalkozó hazai tőke pénzkölcsön-támogatásban is részesül a Filmipari Alap részéről. A Filmipari Alap állami kezelésben álló és a magyar filmgyártás támogatására rendelt tőke, amelynek alapját a magyar filmkölcsönző vállalatok és mozik vetették meg és gyarapítják az ú. n. kontingensdíjából és méterpénzekből. A Filmipari Alap 1926-ban kezdte meg működését és ügyeit egy minisztériumi delegátusokból és — kisebb arányban — filmszakemberekből álló bizottság intézi. Hogy működése, szakképzettség és kellő hozzáértés hiányában, dilettáns szempontokat érvényesítő vezetés mellett mennyire nem felel meg a szükségeknek, az a magyar filmügy mai állásából eléggé kitűnik. A magyar filmügynek még egy állami szervvel kell számolnia, t. i. az Országos Mozgóképvizsgáló Bizottsággal (Magyar Filmcenzúra), melynek hatáskörébe tartozik a forgalombakerülő filmek állam- és erkölcsrendészeti ellenőrzése.

Ennyi adminisztrációs megkötöttség és szétágazó tekintet mellett a kibontakozás útja el sem képzelhető. Itt csak egységes szervezéssel, erős központi igazgatással lehet segíteni. Közös platformot kell teremteni, melyen az állami és üzleti érdek, dramaturgiai elgondolás és technikai kivitel stílusos összhangba olvad.

Meg kell szüntetni a magyar filmkultúra bürokratikus akadályait, a mai szétágazó, költséges és meg nem felelő filmhatóságok helyett egy kézbe összpontosított, olcsó és produktív szervezést keU létesíteni; nem új hivatalt felállítani, sőt ellenkezőleg: a meglévőket összevonni. Nem megbénító gyámkodásra, hanem erős központi irányításra vár a magyar film ügye. Egyesíttessék az a két állami szerv — a Magyar Filmcenzúra és a Filmipari Alap —, melyek egyike a legfőbb állami ellenőrző hatalmat, másika pedig egy egészségesebb fejlődés anyagi biztosítékát képviseli. A magyar filmvilág nem képes a maga erejéből megtalálni a kibontakozás útját, állami hatóságnak kell tehát erős segítő kezet nyújtani. Erre a vezetésében egységes, adminisztrációjában egyszerű, hatáskörében önálló legfőbb filmhatóságra vár a feladat: megszüntetni a jogos panaszokat és megoldani a legfontosabb teendőt, a folyamatos magyar filmgyártás problémáját.

A magyar filmgyártás ügyét tőkeérdekeltségek vállalozási kedvétől függővé tenni immár nem lehet, de nem is kell. Hiszen az új filmhatóság, mint centrális szerv, olyan súllyal és tekintéllyel bírna, hogy a magyar filmgyártás ügyét intézményesen is biztosíthatná. Megvalósíthatná azt a már 1924-ben felmerült elgondolást, hogy a külföldi filmvállalatok a behozott idegennyelvű filmek bizonyos arányában (6—7%) belföldi magyar filmek gyártására köteleztessenek. Ezzel elsősorban kedvező munkaalkalmakat lehetne teremteni, követvén az angol és német példákat, melyek szigorúan előírják, hogy a filmgyártást a belföldi ipar foglalkoztatásával kell megoldani és igen alacsony arányban állapítják meg a filmben szerepelhető „idegenek“ számát. E filmek

gyártására új filmhatóságunk a jelenlegi Filmipari Alaptól függő Hunnia-filmgyárat használhatná fel. E tervvel kapcsolatosan a magyar filmek nívóbeli emelkedése úgyszólván magától megvalósulna. A magyar filmek rendszeres gyártására kötelezett külföldi gyárak ugyanis e filmekből idegennyelvű verziókat is készítenének s már csak jólfelfogott üzleti érdekből is teljes értékű produkciókat nyújtanának. A nívót egyébként filmhatóságunk is ellenőrizné, mert garanciát kellene nyújtania arra, hogy amint megteremtette a magyar filmügy szervezeti egységét, meg fogja teremteni a magyar filmek stílusbeli összhangját is. Olyan művészeti bizottságot fog tehát létesíteni, amelynek tagjait hozzáértésük s nem egyéb mellékes szempontok juttatják tevékenységhez; hiszen munkásságuk megújuló invenciót, az eddiginél nagyobb művészi felkészültséget és főleg teljes odaadást igényel.

Minden reményünk megvan arra, hogy ily módon egész sora születne azoknak a filmeknek, melyeket sajtónál, reklámnál és üzleti propagandánál eredményesebben vinne diadalra az erre leghivatottabb fórum és legilletékesebb hatalom: egy tisztultabb ízlésű és művészibb szemléletre nevelt közönség.

BISZTRAY GYULA